

Njemački građanski zakonik

Opšti građanski zakonik ([njemački](#): *Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch*, ABGB), također poznat i po skraćenici OGZ, je [zakonik građanskog prava](#) donesen je 1811. god. u tadašnjem [Austrijskom Carstvu](#) i koji se i dan-danas primjenjuje u [Austriji](#) i [Lihtenštajnu](#). Veliki doprinos njemačkom GZ dao je poznati pravni teoretičar Fridrih Karl v Savinji (1779-1861) god, autor Prava svojine (1803), Istorije rimskog prava u srednjem vijeku, pokrenuo je i časopis za istorijsku i pravnu nauku.

Sadržaj

- [1 Nastanak](#)
- [2 Sistem](#)
- [3 Izvori](#)
- [4 Karakter](#)
- [5 Receptija](#)
- [6 Literatura](#)

Nastanak

Proces nastanka kodifikacije građanskog zakonika započeo je u Austriji u vrijeme Marije Tereze, a u vrijeme vladavine Franza II formirana je komisija za izradu zakonika [1753.](#) god.

Bilo je planirano da se novi zakonik temelji na pandektnom pravu, (**pandektno pravo**, rim. pravo recipirano u XV. i XVI. st. u Sr. i Zap. Evropi kao pozitivno pravo, u obliku koji su mu dali glosatori i postglosatori). Primjenjivalo se sve do donošenja modernih zakonika građ. prava, a kao dopunski izvor koristi prirodno pravo te je tako nastao nacrt poznat kao *codex thesianus*, poznat kao zapis opšteg prava.

[1722.](#) je formirana komisija za izradu nacrtu zakonika, koja je izdala tekst koji je kraći i jasniji od prethodnog.

Ovaj je proglašen [1786](#) god od imperatora Jozefa II.

Najzaslužniji je bio Franz von Zeiller, sudija i profesor prirodnog prava na Univerzitetu u Beču, koji je izdao nacrt zakonika gdje se oslanjao najviše na učenje prirodnog prava i ideje prosvjetiteljstva

Zakonik je proglašen [1. juna 1811](#) u [Beču](#) pod naslovom *Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch für die deutschen Erbländer* (Opšti građanski zakonik za njemačke nasljednje teritorije), poznat po skraćenici ABGB.

Sistem

AGZ predstavlja kodifikaciju privatnog prava koja slijedi sistem Institucija. Brojao je 1502 člana.

- prvi dio zakonika govori o licima; o pravnoj sposobnosti, ženidbenog prava, odnosa među roditeljima i djecom i tutorstvom.
- drugi dio govori o stvarima; vrste stvari, realna i personalna prava na stvari

- u realna spadaju: posjed, vlasništvo, zalog, služnost
- u personalna prava spadaju ugovori i pravno naknade štete

Izvori

Dva su izvora AGZ-a; to su rimsko i prirodno pravo. Zakonik sadržajno predstavlja njihovu kombinaciju. Rimsko pravo je bilo historijsko naslijeđe njemačkih zemalja dok je učenje prirodnog prava bilo rezultat intelektualnog razvoja Evrope iz doba prosvjetiteljstva. Zakonik ne slijedi učenje prirodnog prava po kome je saglasnost volja dovoljna da prenese vlasništvo, nego zahtijeva neke vanjske forme prenosa.

Karakter

Veliki broj Austrijanaca bili su protiv francuske revolucije i njenih rezultata. AGZ nije bio pod uticajem ideja političke demokratije i narodnog suvereniteta. AGZ prihvata učenje o jednakosti ljudi, ali je shvaća kao pravnu jednakost. Među principima privatnog prava koje uspostavlja ovaj zakonik, bitno je spomenuti: princip individualne slobode i princip konsenzusa.

Ovaj zakonik je dozvoljavao pravnicima da popunjavaju praznine, bio jasan, razumljiv i mogao je biti predmet pravnog tumačenja. Govoto pola stoljeća od donošenja zakonik je efikasno regulisao odnose kvazifeudalnog društva. Glavne izmjene zakonika donijete su u periodu 1914-1916 u obliku tri novele.

Recepcija

Od južnoslavenskih zemalja se od samog početka primjenjivao samo na dijelove današnje Hrvatske i Slovenije, da bi nakon [Bečkog kongresa](#) 1815. bio primjenjivan i u [Istri](#), [Dalmaciji](#), [Vojnoj krajini](#) i tzv. banskoj Hrvatskoj. Mađarske krunske zemlje - [Bačka](#), [Banat](#), [Međimurje](#) i [Baranja](#) - su, pak, nastavile primjenjivati mađarsko običajno, odnosno precedentno pravo. Od vremena austro-ugarske okupacije [BiH](#) se i tamo primjenjivao kao pomoćni izvor prava.

Kada je Habsburška monarhija 1918. propala, novostvorena [Kraljevina SHS](#) nije donijela novi građanski zakonik, pa se na nekadašnjim austrijskim područjima nastavili primjenjivati OGZ. On je djelomično ukinut tek stvaranjem [komunističke Jugoslavije](#).

Švajcarski građanski zakonik (ŠGZ)

U toku XIX veka u većini švajcarskih kantona donijeti su građanski zakoni, pravljani po uzoru na Austrijski građanski zakonik ili Francuski građanski zakonik i pod zanatnim uticajem švajcarskog srednjovekovnog običajnog prava. Radovi na kodifikaciji ostalih dijelova građanskog prava povereni su 1892. godine njenom tvorcu Eugenu Huberu, čiji posao nije bio nimalo lak jer je trebalo naći prihvatljiva rešenja za stanovnike naviknute na različite pravne tradicije. Švajcarsko građansko zakonodavstvo, čine Švajcarski građanski zakonik, čiji je tvorac, kako je to navedeno, profesor Eugen Huber, i Švajcarski zakonik o obligacijama donijet 1911., a stupio na snagu takođe 1. januara 1912. Raspored građe u Švajcarskom zakoniku sličan je onome u nemačkom, ali umesto obimnog opšeg dela ima malobrojna uvodna pravila, kojima je široko afirmisana stvaralačka uloga suda u tumačenju prava (12). Za razliku od nemačkog, švajcarski zakonodavac izbegava preduge rečenice, služi se kratkim, jasnim i jednostavnim

formulama.

Zahvaljujući svojim osobinama sadržinske i formalne prirode, švajcarsko građansko zakonodavstvo naišlo je na opšte odobravanje i izvršilo znatan uticaj na mnoga zakonodavstva Evrope i Amerike, kao i bivše SFRJ. (Pročitati str.70-73. knjige)

Pravna norma i pravni stil u evropsko-kontinentalnom pravu

Pravna norma

Shvatanje pravne norme kao opšteg, a ne pojedinačnog pravila.

U evropsko-kontinentalnom pravu postoje pravne norme koje su ne samo zakonodavnog već i sudskog i administrativnog porijekla. (šta to znači?)

Pravni stil

Šta se podrazumijeva pod pojmom «pravni stil» (od a-d, knjiga str 77.)

Javno i privatno pravo

Cjelokupno pravno uređenje se dijeli na dva velika pravna područja, na *javno pravo* i na *privatno pravo*. Privatno pravo reguliše pravne odnose između građana, a javno pravo odnosi se na izgradnju i djelatnost državnih organa kao i na odnose između države i građana.

Osnove razlikovanja

Razlikovanje između javnog i privatnog prava nije pravno-logički neophodno. Ono nije konsekventno provedeno u svim pravnim kulturama i homogenim pravnim krugovima. **No, ono odgovara pravnoj tradiciji koja se oslanja na rimsko pravo**, a posebno na njemački pravni krug. U istorijskom smislu, razlika javno-privatno pravo počiva na recepciji rimskog prava u čijim okvirima se već razvijala tzv. teorija interesa. Prema njoj, javno pravo služi opštim, a privatno pravo individualnim interesima. Ideja o podjeli prava na privatno i javno potiče još od rimskog pravnika Ulpiana (170-228 p. n.e.): *Publicum ius est quod ad statum rei Romanae spectat, privatum quod ad singulorum utiitatem*. Poseban značaj je razlikovanje prava imalo u 19. stoljeću. U to vrijeme se razvila teorija subordinacije prema kojoj javno pravo karakteriše odnos podređenosti (građanin- država), a privatno pravo odnos jednakosti (građanin-građanin).

Razlikovanje je značajno s obzrom na pitanje primjene prava na konkretno činjenično stanje. Pored toga postoji i načelna dimenzija. Naime, javno i privatno pravo imaju različita polazišta i različite funkcije:

Privatno pravo, koje reguliše odnose između građana i ostalih privatnopravnih subjekata, polazi od slobode i od privatne autonomije pojedinačnog čovjeka.

Javno pravo, ima za predmet državu, ima zadatak da utemelji državne organe, posebno da odredi njihova ovlaštenja. Javno pravo usmjerava i ograničava državnu vlast. Ono ima dvostruk zadatak, na jednoj strani da stvori pretpostavke za efektivno vršenje državne vlasti, a na drugoj strani da obezbijedi prava i slobode građana.

Oba velika pravna područja se dalje mogu podijeliti.

Privatno pravo se dijeli na građansko pravo, na trgovačko pravo, na privredno pravo, na autorsko pravo itd. Sva pojedina područja su u pravilu kodificirana u jednom konkretnom zakonu, tako da je građansko pravo kodificirano u građanskom zakoniku, trgovačko pravo i pravo društava u zakonu o trgovačkim i drugim društvima, akcionarsko pravo u zakonu o akcionarskim društvima, pravo koje reguliše rad sa vrijednosnim papirima u zakonu o vrijednosnim papirima itd.

U *javno pravo* ulaze državno pravo, upravno pravo, socijalno pravo, finansijsko i poresko pravo, procesno pravo i eventualno međunarodno pravo i pravo vjerskih zajednica, zavisno od konkretne kvalifikacije. Za razliku od privatnog prava javno pravo nije kodifikovano, osim ustava. Postoji mnoštvo zakona koji regulišu upravno-pravne sadržaje.

Krivično pravo ulazi u javno pravo. No, u većini pravnih sistema se etabliralo u zasebno pravno područje.

Preklapanja postoje u pravnim područjima privrednog i ekološkog prava, budući da se ovdje radi o propisima koji djelimično spadaju u javno, djelimično u privatno pravo.

Materijalno i formalno pravo

Formalno pravo se odnosi na pravila postupka, a materijalno je ono pravo koje npr. sud primjenjuje kad odlucuje o meritumu stvari unutar nekog postupka. (primjeri)

Pročitati-knjiga str. 84-86.

IZVORI PRAVA I STVARALAČKE SNAGE PRAVA

Koji su to izvori prava u evropsko-kontinentalnom sistemu prava?

U mnogim nacionalnim pravnim porecima kako država ovog sistema prava, tako i u većini drugih u izvore prava se ubraja:

-Ustav;

-Zakon;

-Međunarodni ugovori;

-Sudsko praksa;

-Običajno pravo i

-Pravna nauka.

To su pravni akti kojima se stvaraju pravne norme, zato se i zovu «izvori prava».

Poznata je izreka rimskog pravnika Paulusa «ne proističe pravo iz pravila, nego pravilo iz prava», drugim riječima rečeno pravo se ne može svesti samo na norme, koje izdaje država (politička vlast).

Postoji pored identičnosti i značajna heterogenost kako između samih velikih sistema prava, tako i u samom sistemu prava. Tako npr. između ustava Francuske iz 1958. i Njemačkog Osnovnog zakona (ustava) postoje bitne razlike (str. 91. knjige)

Veliki uticaj na razvitak savremenog evropskog prava ima ustanovljenje i jačanje Evropske unije kao specifične ekonomske i političke zajednice. (Obrađivaće se u sklopu posebnog predmeta). Posebnim uredbama, upustvima i odlukama vrši se harmonizacija prava država članica EU.

Svaka članica EU mora ostvariti harmonizaciju svoga prava sa pravom EU, tako se uspostavlja sve veće jedinstvo evropskog kontinentalnog prava.

U evropsko-kontinentalnom sistemu prava, postoji mnoštvo pravnih izvora, pored naprijed navedenih : vidi-knjiga str.93 i 94.

Prvenstvo ustava kao izvora prava

U evropsko-kontinentalnom sistemu prava pisani ustav ima prvenstvo u odnosu na sve druge izvore prava.

U savremenoj evropskoj zajednici država (Osim Ujedinjenog Kraljevstva Velike Britanije i Sjeverne Irske) svaka država ima svoj kodifikovani pisani ustav.

Države koje nemaju pisani ustav (V. Britanija, Izrael) postoje pisani pravni akti koji su dio njihovog ustava.

Pisani ustavi nastali su tek krajem 18. i početkom 19. vijeka, mada korijene ustava i ustavnosti nalazimo još u staroj Grčkoj i Rimu.

Naime i Rimljani su razlikovali dvije vrste najviše vlasti: vlast koja ustanovljava državu i vlast koja donosi zakone-knjiga str. 95.

Prvi veliki pisani ustav je ustav SAD iz 1787. godine. Posebno je poznat Ustav Francuske iz 1958. godine, u kome su unesene ideje francuske revolucije.

Ustav Francuske

Ustav Francuske iz 1958. godine donesen je 4. oktobra [1958.](#) kao [ustav Pete Republike](#). Ustav iz [1958.](#) i danas je na snazi kao najviša pravna norma u Francuskoj, a ako se u obzir uzme ustavna istorija te zemlje, radi se o jednom od najstabilnijih francuskih ustava.

Kao pravni temelj Pete Republike, ustav iz [1958.](#) je zamišljen kao norma koja će dokinuti krizu izazvanu nestabilnim vladama i [ratom u Alžiru](#); njegova temeljna odlika bila je povratak snažne egzekutive (objasniti šta je egzekutiva i polupredsjednički sistem vlasti) u Francusku

politiku. Idejni tvorci ustava bili su [premijer](#) Mišel Debre, koji, te [predsjednik](#) Šarl de Gol, koji je smatrao da predsjednik treba biti garancija stabilnosti. Ustav Pete Republike uvelike je inspiriran idejama što ih je de Gol iznio u svom govoru u Bajeu 1946. godine.

[Preambula Ustava](#) referira se na dva važna teksta - [Deklaraciju o pravima čovjeka i građanina](#) iz 1789. godine i [preambulu Ustava iz 1946.](#) godine. Istima je kasnije prirodana i [Povelja o okolišu](#) iz 1946. godine.

Pročitati načela iz Deklaracije o pravima čovjeka i građanina iz 1789 godine, knjga str.99. i 100. i 101.

Ustav Savezne Republike Njemačke

Ustav SRNJ doživio je izuzetna priznanja u poslijeratnoj Evropi. Taj Ustav služi kao uzor pri izradi drugih ustava, posebno nakon njemačkog ujedinjenja i sloma evropskog komunizma.

Bizmark, poznata istorijska i politička ličnost Njemačke je dobro zapazio značaj građanske klase i potrebu da se uvažavaju njeni opravdani ekonomski i politički zahtjevi. Oto fon Bizmark je radio puno na izgradnji njemačkog jedinstva. Bizmarka je nakon odlaska s vlasti naslijedio **Viljem II** 1890.god.

Vajmarski ustav iz 1919. Godine veoma je značajan za razvitak njemačke i evropske ustavnosti. Po čemu? Sadržavao je posebnu povelju prava i sloboda čovjeka (uključujući tu i socijalno-ekonomska prava) i on je postavio temelje za izgradnju jedne parlamentarne federalne države.

Savezna Republika Nemačka je savezna parlamentarna republika sastavljena od šesnaest zemalja (Länder). Nemački politički sistem funkcioniše u okvirima postavljenim 1949. godine u ustavnom dokumentu poznatom kao **Osnovni Zakon** (Grundgesetz). Za izmenu Ustava potrebna je podrška najmanje dve trećine članova **Bundestaga** (Donjeg doma) i **Bundesrata**, (Savezno vijeće-Gornji dom) a **osnovna načela Ustava garantuju osnovna ljudska prava, podelu vlasti, federalnu strukturu države i vladavinu prava.**

Drugo poglavlje Ustava uređuje odnos savezne države i zemalja njenih članica. Načelno, zakonodavna vlast zemalja je značajno ograničena u odnosu na saveznu državu, dok je izvršna vlast u nadležnosti zemlje. Prema članu 30. Ustava, osim ako nije drugačije predviđeno ili dozvoljeno Ustavom, sprovođenje državne vlasti i vršenja funkcija vlasti je prerogativ zemlje. U skladu sa članom 31. Ustava, savezni zakon ima prednost nad zakonom zemlje. Zakoni zemalja i savezni zakoni mogu, pored hijerarhijskog odnosa nadređenosti i podređenosti, i da istovremeno paralelno uređuju pojedine oblasti. Član 73. Ustava navodi oblasti u kojima **savezna država ima isključivu zakonodavnu vlast**, a član 74. navodi oblasti u okviru kojih savezna država i zemlje članice imaju paralelnu zakonodavnu vlast. Član 23. uređuje odnos savezne države prema Evropskoj uniji u pogledu poštovanja subsidijarnosti. Bundestag i nemačke zemlje, kroz Bundesrat, učestvuju u rešavanju pitanja koja se tiču EU. U pogledu pitanja koja se odnose na EU, Savezna vlada je u obavezi da redovno informiše Bundestag i Bundesrat.

Nemački Bundestag je federalno zakonodavno telo u Nemačkoj. U praksi, Nemačka ima dvodomno zakonodavstvo, od kojih Bundestag ima ulogu donjeg doma. Nemački **Bundesrat** (doslovno "Savezni

savet") je zakonodavno telo koje na saveznom nivou **predstavlja šesnaest zemalja** (Länder) Nemačke. Nemačke zemlje učestvuju u zakonodavstvu kroz Bundesrat, odražavajući federalnu strukturu Nemačke. U njegovoj nadležnosti su sve ustavne promene i zakoni koji prema Ustavu zahtevaju saglasnost Bundesrata. Iako nemački Ustav ne imenuje Bundestag i Bundesrat kao dva doma dvodomnog parlamenta (reč "Parlament " čak se i ne javlja u Ustavu), zvanično, Bundesrat se obično naziva "saveznim ustavnim telom" zajedno sa Bundestagom, predsednikom SR Nemačke, Vladom i Saveznim ustavnim sudom.

Poslanici Bundestaga biraju se na opštim, neposrednim, slobodnim i tajnim izborima. Poslanici Bundestaga su jedini savezni zvaničnici koje građani neposredno biraju i oni predstavljaju sve građane Nemačke (član 38. Ustava). Poslanici se biraju na period od 4 godine¹.

Bundesrat ima 69 delegata koji su članovi vlada zemalja koje ih i imenuju i razrešavaju. Ostali članovi ovih vlada, mogu da budu zamenici članova Bundesrata. Svaka zemlja ima najmanje tri glasa. Zemlja sa više od dva miliona stanovnika ima četiri glasa, zemlja sa više od šest miliona stanovnika ima pet glasova, i zemlja sa više od sedam miliona stanovnika ima šest glasova. Svaka zemlja može da imenuje onoliko članova Bundesrata koliko ima glasova. U Bundesratu se primenjuje sistem ponderisanog glasanja, te dakle predstavnici jedne zemlje mogu glasati samo jednoglasno. Članovi Bundesrata ne mogu istovremeno biti i članovi Bundestaga.

U oblasti zakonodavstva Bundestag ima šira ovlašćenja od Bundesrata, tako da je saglasnost Bundesrata neophodna samo u pogledu izvesnih zakona, za čije donošenje su federalne jedinice neposredno zainteresovane, dok je u pogledu ostalih zakona, moguće da ih donese i Bundestag sam, ne vodeći računa o eventualno suprotnom stavu Bundesrata. Međutim, u određenim okolnostima Bundesrat može da donosi zakone bez učešća Bundestaga. To je moguće ako predsednik države na predlog Savezne vlade i uz saglasnost Bundesrata objavi stanje zakonodavne neodložnosti (član 81. Ustava) u odnosu na neki predlog zakona, a u trenutku kada savezni kancelar zatraži izjašnjenje o poverenju u skladu sa članom 68. Ustava. Ako Savezna vlada smatra da zakon treba doneti bez odlaganja, Bundesrat ima pravo da usvoji predlog zakona bez saglasnosti Bundestaga (pod uslovom da Bundestag odbaci predlog zakon iako je Savezna vlada zahtevala neodložno usvajanje, ili ga usvoji u verziji koju Savezna vlada smatra neprihvatljivom, ili ga ne usvoji u roku od četiri nedelje od dana proglašavanja stanja zakonodavne neodložnosti) i taj predlog zakon će se smatrati usvojenim u meri u kojoj je dobio podršku Bundesrata. Stanje zakonodavne neodložnosti može se izreći za određeni period. Tokom trajanja mandata saveznog kancelara, bilo koji drugi predlog zakona koji odbaci Bundestag može da postane zakon u skladu sa članom 81. stav 1 i 2. u roku od šest meseci nakon što je proglašeno stanje zakonodavne neodložnosti. Nakon isteka ovog perioda, nije moguće ponovno proglašavanje stanja zakonodavne neodložnosti u toku trajanja mandata istog saveznog kancelara.

Od [1815.](#) do [1871.](#) godine Njemačka je bila rascjepkana u mnogo neovisnih država, od kojih je 39 država činilo [Njemačku Konfederaciju](#) (*Deutscher Bund*).

[Njemački jezik](#) i pojam "njemački narod" stari su više od hiljadu godina, ali država koja je danas poznata kao Njemačka ujedinila se kao moderna [nacionalna država](#) tek [1871.](#), kad je utemeljeno [Njemačko Carstvo](#), kojim je dominirala [Pruska](#) ([Austrija](#) je ostala zasebno

¹ Ustav SR Nemačke na engleskom jeziku. <https://www.btg-bestellservice.de/pdf/80201000.pdf>

multietničko [carstvo](#) još 50 godina). To je bio drugi njemački "[Reich](#)", što se obično prevodi kao "[carstvo](#)", ali znači i "[kraljevstvo](#)" odnosno "imperija". "[Drugi Reich](#)" je proglašen 18. januara [1871.](#) u [Versaillesu](#), a ukinut je 9. novembra [1918.](#)

Nakon [francuskih](#) osvajanja u Napoleonskim ratovima, neprijateljstvo između dvije zemlje se nastavilo u [Francusko-pruskom ratu](#) iz [1871.](#) (pobjeda Njemačke) i [1. svjetskom ratu](#) (pobjeda Francuske).

Njemački je car morao odstupiti [1918.](#) godine, a nakon gušenja [Njemačke revolucije](#), umjesto Drugog Reicha nastupila je [demokratska Weimarska Republika](#).

Zbog ratne naknade koju je Njemačka morala platiti nakon [Versajskog mira](#), te zbog [Velike ekonomske krize](#), njemačko je privreda krajem [1920-ih](#) doživjelo kolaps.

[Adolf Hitler](#) je 30. januar [1933.](#) imenovan [kancelarom](#), a zakonom iz 23. marta 1933. parlament je ukinuo ustav Weimarske Republike. Tako je nastupio [Treći Reich](#), kojim su vladali [nacisti](#) i koji je trajao 12 godina (1933.-[1945.](#)).

Hitler je [1934.](#) stekao apsolutnu vlast, jer je postao i [predsjednik](#).

Hitlerova agresivna politika pripajanja susjednih zemalja, kako bi se za njemački narod osvojio "životni prostor" (*Lebensraum*) izazvala je [2. svjetski rat](#) u Evropi 1. septembra [1939.](#) godine. Njemačka je u početku imala velike vojne uspjehe i osvojila glavninu [evropskog](#) kopna, uključujući i znatan dio [Sovjetskog Saveza](#). Ipak, pritisnuta s dvije strane Sovjetskim Savezom i [SAD](#)-om, Njemačka je počela gubiti rat.

Nakon Hitlerova samoubistva, Njemačka je kapitulirala 8. maja [1945.](#) godine. Poraz je doveo do velikih [teritorijalnih gubitaka](#), 15 milion izbjeglica koji su se iselili na preostali teritorij i 45 godina podijeljene Njemačke. Rat je izazvao uništenje 80% svih njemačkih gradova s više od 100 000 stanovnika. Ipak privreda se naglo oporavilo [1950-ih](#) godina (tzv. *Wirtschaftswunder* ili gospodarsko čudo), a gradovi su postupno obnovljeni.

Godine [1949.](#) osnovane su dvije njemačke države: [Savezna Republika Njemačka](#), koja je izvorno imala dvanaest saveznih država i [Njemačka Demokratska Republika](#) s pet saveznih država (umjesto kojih su [1952.](#) uvedeni okruzi). [Saarland](#) se pridružila SR Njemačkoj [1957.](#) godine. Tokom [1960-ih](#) duž cijele granice, preko 1 000 km, izgrađen je sigurnosni kompleks sa svrhom sprečavanja ilegalnih prelazaka.

Dana 13. avgusta [1961.](#) podignut je [Berlinski zid](#). Masovni protesti [1968.](#) u SR Njemačkoj doveli su do novog uređenja, u kojem su se kao osnovne vrijednosti isticale demokratija, [ljudska prava](#) i [anti-nacionalizam](#).

Nakon što su u Evropi pali [komunistički](#) režimi, Njemačka je ponovo ujedinjena [1990.](#) godine, nakon pada Berlinskog zida.

Njemačka je ustavna savezna [demokratija](#), čiji je politički sistem naveden u Ustavu iz [1949.](#) koji se zove [Grundgesetz](#) (Temeljni zakon). Njemačka ima parlamentarni sistem, na čelu Savezne vlade (Bundesregierung) je [Bundeskanzler](#) (savezni kancelar) kojeg bira parlament.

Parlament je dvodoman. Donji dom zove se Bundestag (Savezna skupština). Zastupnici za njega biraju se svake četiri godine na izborima.

Sistem izbora je proporcionalni s pragom, a zastupanje je pola direktno i pola s lista. Kada se računa koliko će stranke dobiti s lista uzima se u obzir koliko su već dobile direktno.

Gornji dom parlamenta zove se Bundesrat (Savezno vijeće), u kojega 16 saveznih država Njemačke (*Bundesländer*) šalju, ovisno o broju stanovnika, svoje zastupnike. Bundesrat ovisno o predmetu može utjecati na zakonodavni postupak. U posljednje vrijeme se mnogo raspravlja o tome kako Bundestag i Bundesrat smetaju jedan drugome i otežavaju efikasno upravljanje zemljom.

Poglavar države je Bundespräsident (Savezni predsjednik), čije se ovlaštenja uglavnom svode na ceremonijalne i predstavničke dužnosti.

U pogledu sudstva treba spomenuti Ustavni sud (*Bundesverfassungsgericht*), koji može poništiti bilo koji zakon ili administrativni dokument ako ga ocijeni neustavnim.

Ustav Norveške (nordijska ustavnost)

U okviru evropsko-kontinentalnog sistema prava postoji posebna grupa nordijskog ili skandinavskog prava. Švedska, Finska, Danska i Island povezani su kako zajedničkom istorijom, tako i tradicijom, kulturom i jezikom. Sa izuzetkom finskog jezika, drugi jezici su toliko bliski da se sporazumijevanje odvija bez posebnih problema.

Unifikacija prava je ostvarena u skandinavskim zemljama prije nego u Njemačkoj.

U korijenima skandinavskog prava nalazi se običajno, a ne rimsko pravo.

Švedska je 1809. Godine donijela švedski ustav, a Norveška 1814.

Karakteristike švedskog i norveškog ustava-knjiga str. 112. i 113.

PREMOĆ ZAKONA

Po njemačkom pravniku Paulu Labandu pod pojmom „zakon“ podrazumijevamo akt parlamenta kojim se stvara pravno pravilo. Laband je predložio dva kriterija za određivanje zakona : formalni i materijalni.

Ovu teoriju su prihvatili i dopunili i drugi teoretičari Leon Digi i dr.

Na osnovu liberalnih ustava 19. I 20. Vijeka parlament je bio vlastan da odluči kad će i koje društvene odnose regulisati zakonom, a koje uredbom.

ZAKON, je osim ustava, najčešće izvor ustavnog prava, međutim nisu svi zakoni izvor ustavnog prava, to su samo oni zakoni koji uređuju materiju ustavnog prava. Značaj ustavnog prava imaju zakoni kojima se uređuje izborni sistem, organizacija državne vlasti (zakoni o vladi, o sudovima, o ustavnom sudu i sl.), kao i zakoni kojima se preciznije regulisu garancije pojedinih ljudskih prava i sloboda (zakon o štampi, zakon o političkim strankama, zakon o školstvu i sl.). Posto ustav utvrđuje principe i najvažnije osnose društva i države, zakon

detaljnije regulise ta pitanja. Zakon može, istovremeno, biti i izvor ustavnog prava, ali i regulisati i grane prava upravnog, krivičnog, građanskog itd.

U svakom slučaju, kada zakon uređuje ustavnu materiju, on za to mora imati izričito ovlastenje u ustavu - ustavni osnov i on mora u cijelosti ostati u okviru ustavnih ovlastenja i biti u skladu sa ustavom.

UREDBE SA ZAKONSKOM SNAGOM (DEKRETI - ZAKONI) - podzakonski akti koje donosi izvršna vlast, ali koji, zbog ratnog stanja ili drugih ustavom predviđenih vanrednih prilika dobivaju snagu zakona. Ustav preciznije utvrđuje koji izvršni organ (sef države ili vlada), prema kojem postupku i koja pitanja u tačno predviđenim okolnostima mogu biti uređena uredbama sa zakonskom snagom. Ove uredbe ostaju na snazi samo dok traju vanredne prilike. Posebno je vazno da ove uredbe obavezno podliježu parlamentarnoj kontroli - najčešće putem naknadne ratifikacije, odnosno potvrđivanja ili odbacivanja od parlamenta. Ovakvi akti samo izuzetno mogu imati karakter izvora ustavnog prava. Kada se, u posebnim slučajevima, ovim uredbama koje predstavljaju delegirano zakonodavstvo uređuju određena pitanja iz predmeta ustavnog prava, onda su i one izvor ustavnog prava.

Ustavni pojam zakona (lato sensu) u Francuskom sistemu prava.

Francuskim ustavom ustanovljen je domen u kome parlament može donositi zakone. Van tog domena djeluje uredbodavna vlast-zakon je izuzetak, a uredba pravilo. (odraz polupredsjedničkog sistema-uloga vlade)

U Francuskom Ustavu se vrši podjela normativne regulative između parlamenta i vlade. Za razliku od klasičnih parlamentarnih sistema, francuski parlament je ograničen u donošenju zakona.

Šta se sve uređuje zakonom (knjiga str.116.)

U Francuskom sistemu prava postoje kao posebno značajni izvori prava i zakonici (kodeksi). Postoje dvije vrste zakonika. Jedno su klasični zakonici kojima se na sistematski način uređuje čitava oblast prava. Tu spadaju velike kodifikacije iz vremena Napoleonove Francuske. Pored ovih postoje i tzv kodifikacije kompilacije ili formalne kodifikacije.

Ustavni pojam zakona i uredbe u njemačkom pravnom sistemu

Njemački pristup je potpuno drugačiji od Francuskog. Ostajući vjeran demokratskom karakteru zakona, a visoko uvažavajući načela pravne države, njemački ustavotvorac je usvojio čisto formalan pojam zakona : to je akt države koji donosi parlament i koji u hijerarhiji pravnih akata zauzima mjesto neposredno ispod ustava.

Njemački ustavotvorac poznaje samo uredbe koje se donose radi primjene zakona.

Odras je to njemačkog parlamentarnog sistema, po kome je nadležnost savezne države izuzetno široka, a njeno učešće u izvršavanju tog zakonodavstva izuzetno usko.

Postoji zakonodavna nadležnost federacije i federalnih država (objasniti). Federalne jedinice imaju prioritet u izvršavanju saveznog zakonodavstva.

Ustavni pojam zakona i uredbe u norveškom (nordijskom) pravu

Norveška, Švedska, uloga vlade je velika u donošenju zakona je izuzetna, jer najveći dio zakona izrađuje vlada i predlaže parlamentu.

U obadvije zemlje broj donijetih uredbi znatno pemašuje broj usvojenih zakona-šire str. 124.

Međunarodni ugovori kao izvori prava

Međunarodni ugovor je svaki sporazum sklopljen između dvaju ili više [subjekata međunarodnog prava](#), koji je uređen [međunarodnim pravom](#), bilo da je sadržan u jedinstvenoj ispravi ili u više međusobno povezanih isprava, bez obzira na njegov poseban naziv. Treba svakako naglasiti da svaki međunarodni ugovor, ratifikovan odnosno potvrđen od strane zakonodavnih tijela država ugovornica, po svojoj pravnoj snazi jeste iznad zakona i podzakonskih akata. Međunarodni ugovori mogu nositi razne nazive, kao što su: [ugovor](#), [konvencija](#), [protokol](#), [pakt](#), [akt](#), [sporazum](#), [memorandum](#), [povelja](#), [statut](#), [konkordat](#).

Međunarodni ugovor može se sklapati između dva (*bilateralni ugovor*) ili više (*multilateralni ugovor*) subjekta međunarodnog prava - tj. [država](#), [međunarodnih organizacija](#) te ostalih subjekata međunarodnog prava.

Načini izražavanja pristanka na vezanost ugovorom

Kako bi subjekt postalo strankom ugovora, on mora na konkretan način iskazat svoju volju za preuzimanjem prava i obveza iz ugovora. Naime, sve radnje poduzete u postupku sklapanja ugovora nemaju za posljedicu stvaranje pravne obaveze za stranku koja ih je poduzela. Pravna veza između stranke i ugovora započinje tek nakon što ona izrazi svoj pristanak da bude vezana ugovorom. Taj pristanak se može iskazat na nekoliko načina, a [Bečka konvencija](#) u svom članu 11. predviđa sljedeće:

- potpisivanje,
- razmjena isprava koje čine ugovor,
- [ratifikacija](#),
- prihvatanje, odobrenje,
- pristup, i
- drugi ugovoreni način.

(Bečka konvencija usvojena je u Beču 22 maja 1969, a stupila na snagu 27 januara 1980. godine)

Samim izražavanjem pristanka, ugovor još ne mora stupiti na snagu, već će on puni pravni učinak proizvoditi tek nakon što svoj pristanak daju i suprotna strana (ako se radi o dvostranom ugovoru) ili sve stranke, odnosno minimalan broj stranaka propisan u samom ugovoru (ako se radi o mnogostranom ugovoru). Bečka konvencija prihvatila je načelo slobodne dispozicije stranaka te će se države vezati na onaj način na koji su se dogovorile, bez davanja prednosti bilo kojem od nabrojanih načina.

Ugovor iz Maastrichta iz 1992. godine o prerastanju Evropske zajednice u Evropsku uniju (objasniti str 125.)

Politički i drugi međunarodni ugovori-str.126. (objasniti).

Međunarodni ugovori u francuskom, njemačkom i norveškom pravnom sistemu

Međunarodni ugovori, ni drugi nadnacionalni izvori prava (pravo EU ili akti Savjeta bezbjednosti OUN ne mogu proizvoditi nikakva pravna dejstva na teritoriji Francuske, a ko su u suprotnosti s njenim ustavom

Prvo se mora izvršiti ratifikacija. ugovora (tako je Francuska bila poslednja potpisnica Amsterdamskog ugovora iz 1999. godine

Ugovor iz Amsterdama rezultat je rada međuvladine konferencije započete u [Torinu, 1996.](#) godine, [ministri vanjskih poslova](#) zemalja članica [Europske unije](#) potpisali su ga u oktobru [1997.](#), a stupio je na snagu u maju [1999.](#)

Najvažnije izmjene uvedene Ugovorom iz Amsterdama su:

- jačanje uloge [Europskog parlamenta](#) (veći broj odluka koje se donose postupkom suodlučivanja),
- uvođenje fleksibilnosti,
- mogućnost suspenzije države članice iz postupka donošenja odluka,
- prenošenje dijela odredaba koje se odnose na saradnju u području pravosuđa i unutrašnjih poslova (vizni režim, azil, sudska saradnja u civilnim pitanjima),
- uvrštavanje [Schengenskog sporazuma](#) u Ugovor,
- izmjene odredaba o [Zajedničkoj vanjskoj i bezbjednosnoj politici](#), uključivanje socijalnog protokola u tekst Ugovora,
- isticanje borbe za većom zaposlenošću kao cilja Unije.

U njemačkom Osnovnom zakonu utvrđuje se da su opšta pravila međunarodnog prava sastavni dio saveznog prava. Oni imaju prednost nad stanovnicima savezne teritorije.

Norveška, kao i druge nordijske države prihvataju dualizam prema normama međunarodnog prava. Sve do izmjene norveškog ustava (poslednja decenija 20. vijeka) nije postojala ni jedna pravna norma po kojoj bi se međunarodno pravo smatralo pravom te zemlje.

Danska, Švedska i Finska prihvatile su dualistički sistem međunarodnog prava, za razliku od Norveške i Islanda koje nisu članice EU.

Sudska praksa kao izvor prava

Sudska djelatnost nije samo mehanička, ona je i stvaralačka i nesumljivi predstavlja izvor prava.

Mnoge sudije smatraju da oni primjenjuju pravo i da nisu stvaraoci prava.

U [anglosaksonskom pravnom sistemu](#) sudska praksa ima značaj izvora prava, a kod nas postoji tendencija ka tome. To znači priznavanje sudovima da svojim odlikama mogu da kreiraju pravo, a ne samo da ga primenjuju i [tumače](#). Danas je u većoj meri izraženo interesovanje za sudskom praksom kao [pravu](#). U kontinentalnom pravu, o ovom pitanju

imamo dva suprotna stava: Po jednim sudskoj praksi treba priznati značaj izvora prava, jer usled dvostepenosti suđenja stavovi viših sudova prodiru kao izvor prava, a po drugima sudskoj praksi ne treba priznati ovaj karakter. U evropskokontinentalnom pravnom sistemu (grčko-romansko-germanskoj porodici prava) značaj sudske prakse može biti određen samo na osnovu njene povezanosti sa [zakonom](#). [Obaveza sudije](#) da presudu koju donosi utemelji na tekstu zakona, omogućila je da se celokupna sudijska delatnost predstavi isključivo kao tumačenje zakona. [Monteskjeov](#) stav da sudija treba "samo da izgovara reči zakona", dobilo je snažnu potvrdu u pravnom [pozitivizmu XIX veka](#). Sudska praksa nije smatrana izvorom prava a njen učinak u pravnom poretku razmatran je u okviru proučavanja [metoda](#) tumačenja prava.

Sudska praksa kao pravna delatnost

[Tradicionalno](#) gledište o sudskoj praksi održalo se, u izvesnoj meri, i danas. Ipak savremeni zastupnici ovog gledišta nisu mogli predvideti da delatnost sudije nije čisto mehanička. Njen stvaralački karakter bilo je teško [negirati](#), posebno kad se uzme u obzir da je [francuski](#) Građanski zakonik (član 4. SS) zabranio sudiji da odbije rešavanje određenog slučaja zbog nepoštovanja zakonske [norme](#) koja taj slučaj uređuje a Građanski zakonik [Švajcarske](#) ga je ovlastio, štaviše, da takav slučaj reši kao da je zakonodavac. Stoga, tradicionalisti ne tvrde više da sudska praksa nije [stvaralačka](#) delatnost već naglašavaju da sudska vlast ne stvara pravne norme, tj. Opšta i [apstraktna](#) pravila obavezna za sve subjekte na koje se odnose. Ovo gledište ima više pristalica u zemljama [germanskog](#) nego [francuskog](#) prava. ^[2] Očigledno je da su delatnošću sudova nastala brojna opšteobavezna pravila. Neka od tih pravila uobličena su lagano donošenjem odluka od sudova različitih nivoa. Obrnuto, neka pravila su stvorena donošenjem samo jedne sudske odluke ili zauzimanjem određenih pravnih shvatanja od posebnih [institucija](#) u višim ili najvišem sudu (sednice sudskih odeljenja ili opšta sednica svih sudija određenih visokih sudova). Stoga, i pored postojanja određenih ličnosti u postepenom nastajanju [običajnih pravila](#) i pravila sudskog porekla, ne treba sudsku praksu smatrati posebnom vrstom običajnog pravnog izvora. Naprotiv, sudska praksa predstavlja poseban, [autonoman](#), izvor prava.

Sudska praksa kao izvor prava

Pored ovog tradicionalnog gledišta, u savremenoj teoriji i praksi sve više jača teza o sudskoj praksi kao izvoru prava. Pritom, izvesni autori tu činjenicu otvoreno iznose, a drugi, koristeći [neutralne](#) formacije, izvlače zaključak o sudskoj praksi kao formalno ili faktičkom izvoru prava. Francuski i drugi romanski pisci to postižu na drugi način. S obzirom na čl. 5 francuskog Građanskog zakonika (ovim članom zabranjuje se sudiji da odlučuje o konkretnom slučaju opštom normom), ovi pisci određuju značenje reči izvor prava od tradicionalnog poimanja. Prema njihovom mišljenju, izvorima prava treba nazvati sve činioce koji utiču na stvaranje i dalji razvoj prava, a ne samo opšteobavezne i apstraktne norme donijete od zakonodavca ili nastale pravnim običajima. Nema sumnje da sudska praksa utiče na stvaranje novih normativnih sadržaja tako i na dalji razvoj prava. Stoga, znatan deo [francuske pravne teorije](#) smatra, polazeći od navedenog, šireg, poimanja izvora prava, da je sudska praksa automoni pravni izvor.

Sudska praksa kao izvor pravnih oblasti

Sudska praksa nije izvor samo građanskog, privatnog, prava. Naprotiv, praksa državnog saveta u Francuskoj je bila izvor izuzetno značajnog dela administrativnog, upravnog, prava.

Upravno sudovanje, upravni spor, odgovornost države u francuskom pravu nastalo je kao posledica delatnosti Državnog saveta. S obzirom na to da je [Državni savet](#) raspolagao sličnom koncentracijom moći kojom raspolažu visoki sudovi u [Engleskoj](#) i rezultat u oblasti prava je bio sličan. Najveći deo francuskog administrativnog prava nastao je odlukom Državnog saveta a ne zakonodavca. Naravno, to ne znači da se taj odnos u stvaranju administrativnog prava zadržao i danas. Nakon stvaranja ustavnog sudstva u [Austriji](#), pod direktnim uticajem [Hansa Kelzena](#), glavnog redaktora Ustava Austrije iz 1919. godine, i preuzimanja te institucije od [bonskog](#) ustavotvorca 1949. godine, ne može se sporiti karakter odluka ustavnih sudova. Štaviše, i najviši redovni sudovi, ako su ovlašćeni na vršenje sudske kontrole ustavnosti zakona, donose odluke sa opšteobaveznim dejstvom. S druge strane ne treba prevideti danas ni značaj koji ima [Sud evropskih zajednica \(tzv. Evropski sud\)](#).

Ustavni sudovi pojedinih zemalja i njihova sudska praksa.

Sudovi nisu dužni da poštuju presude drugih sudova, ali u većini se ujednačuju presude u sličnim slučajevima.